

Petőfi Sándor

A magyar reform és forradalomkorának legismertebb költője. Nevét külföldön is ismerik és elismerik. Kiteljesítette a romantikát és egyben túl is lépett rajta. Újítása a népies, könnyed, közérthető stílus alkalmazása.

1823. január 1-jén született Kiskőrösön. Egy éves korában Kiskunfélegyházára költöztek, műveiben ezt a várost vallotta szülőföldjének. Édesapja Petrovics István (hentes, kocsmáros), édesanyja Hruz Mária (cseléd), testvére István volt.

Igyekeztek fiukat jobb iskolákba járatni. Tanulsz Aszódon, Selmecbányán, Szabadszálláson, Pesten és Kecskeméten is.

Amikor 1838-ban apja vállalkozása tönkre ment és a Nemzeti Színházban dolgozott, majd beállt Sopronba önkéntes katonának, de gyenge fizikuma miatt leszerelték. Ezután vándorszínésznek állt. Megfordult az ország több városában is, járt Ozorán, Pozsonyban és Pápán, ahol megismerkedett Jókai Mórral. A költői pályafutása kezdetét 1842-re tehetjük, mert ekkor jelent meg az Athenaumban „A borozó” című első verse.

Vándorszínészi pályát még nem adta fel. Így jutott el Székesfehérvárra, Debrecenbe és innen gyalog ment Pestre (1844).

Vörösmarty támogatásával megjelent első verses kötete „Versek” címmel.

1844-ben Pesti Divatlapnál állást kapott és megjelent a „János Vitéz” című elbeszélő költeménye, s megjelent komikus eposza „A helység kalapácsa”.

Első műzsája Mednyánszky Berta volt, akinek jómódú szülei ellenezték a szegény sorsú költő udvarlását, így a kapcsolatuk megszakadt, de rögzíti a Bertához írt „Szerelem gyöngyei” című versciklus.

Második műzsája Csapó Etelka, aki fiatalkorában tüdőbajban meghalt. Hozzá szól a „Cipruslombok Etelka sírjáról” című versciklus.

A szerelmi ügyei és költészetét ért bírálatok miatt költészete válságba került.

1846-ban szűnt meg a válság: Arany megírta a Toldit és barátok lettek, megismerkedett szerelmével, későbbi feleségével, Szendrey Júliával.

1846-ban megírta a válság korszak verses kötetét „Felhők” címmel.

1847-ben vette feleségül Szendrey Júliát. Bekapcsolódott az ország politikai helyzetébe. Tagja lett a Tízek társaságának, amely a Pilvax kávéház baráti köre volt és fontos szerepet játszott a forradalom előkészítésében. 1848-as szabadságharc vezéregyénisége, elszavalta a Nemzeti dalt, majd a forradalom után indult a választási küzdelmekben. A választásokon kudarcot vallott, nem választották meg képviselőnek. Ez csalódás volt, úgy érezte a nép elfordult tőle. Törekvéseit nem adta fel, beállt Bem seregébe és 1849. július 31-én, Segesváron meghalt.

Petőfi korai költészete (1842-1844)

Ezt a korszakot a könnyed népies hangvétel, a közérthető egyszerű nyelvezet jellemezte, mert a német Heinrich Heine példáját követte.

Jelszava: „Ha a nép uralkodni fog a költészetben, akkor közel áll ahhoz, hogy a politikában is uralkodjék”.

Célja az irodalom demokratizálása volt, ami közvetlen a politika demokratizálását szolgálta. Egyszerű népi hősöket állított művei középpontjába és az ő életükből ragadott ki hétköznapi mozzanatokot.

1. Népies helyzetdal:

A költő beleképzelte magát egy népies figura helyzetébe E/1-ben szólal meg.

- A borozó
  - Hőse a hétköznapi átlagember, aki borba fojtja bánatát. Ez segít neki elfeledni mindennapi problémáit. Hagyományos magyar bordalforma,

amelyben az élet örömeinek élvezése erősebb, mint a bánat gyötrelme.
Ütemhangsúlyos verselés, keresztrím. 4 soros, népdalhoz hasonlít.

- Befordultam a konyhára:
  - Témája egy szerelmi játszadozás, amikor a férfi megpróbál a konyhában tevékenykedő nő közelébe kerülni. Ürügyet keres arra, hogy bemenjen hozzá. A vers tréfás hatásár az állandó helyettesítések adják. Végigvonul a tűz metaforája, mely fokozatosan izzik. Végére szerelemmé lobban (pipa, kályha, szív). Páros rím, szabályos 4 soros vers. Népdalos szerkezet.
- A virágnak megtiltani nem lehet
  - A tavasz eljövetelét a szerelemmel, a lányt a virággal azonosítja. Szerelmes vers. Egy találkozás pillanatában írja le, amikor a költő beleszeret a lányba. Bántja a kétség, mert nem tudja, hogy a lány kit szeret. Ha kiderülne, hogy nem őt szereti, akkor a halált választaná vagy elbujdosna a nagyvilágban.

2. Életkép:

Népies figura életéből ragad i egy mozzanatot, de kívülállóként, E/3 személyben ír róla.

- Megy a juhász számaron...
  - Bírálták, hogy a tartalom és a forma ellentétben van egymással. Idősíkok váltakozása: 1. jelen, következménye -> 2. múlt (előzmény) -> 3. múlt (folytatás) -> 4. múlt -> ami visszavezet a jelenhez körforgásszerűen.

3. Tájvers

Témája a szülővidéke, az Alföld, mert ez a táj a szabadságot jelenti számára. Nem csak leírja a táj szépségét, hanem az érzelmeit is bemutatja. A táj leírása gyakran összekapcsolódik politikai gondolatokkal. A téma egész pályáját végig kíséri.

- A puszta télen
  - A téli puszta még kihaltabb, mint a többi évszakokban és Petőfi azért választja, mert a táj sivárságát, ürességét akarja kiemelni. Bemutatja a környezetet, a benne lévő embert és utal a tájban lévő fenyegetésekre is.
  - 1-4 versszak:
    - Az ember nélküli tájat ábrázolja. Az évszakok megszemélyesítése a puszta ürességet szemlélteti, mert a télre már minden érték elveszett. A negatív festés módszerével az értékek hiányát hangsúlyozza.
  - 2. Versszak:
    - Minden mondata akusztikus hatású, s ezzel a táj némaságát érezzük.
    - Leírás eszköze még a hasonlat, melynek mindegyike a puszta elhagyatottságának érzését kelti. A bemutatásban fokozatosan közelít az emberhez, így a 4. versszak már mesterséges környezetet mutatja be, de még ember nélkül. A leírás borongós, komor, melankolikus hangulatú.
  - 5-6. Versszak:
    - A pusztában lévő ember bemutatása. A táj jellegzetes figurái: a béres és a csaplár feleségével értelmetlenül mulatja az időt. Télen nincs mit tenniük, ezért üres az életük. Miniatűr életképekkel ábrázolja hétköznapijaikat.

4. Családi líra:

Petőfi volt az első, aki közvetlen beszélt verseiben a családtagjaihoz fűzött érzelmeiről. Későbbi lírában sem jellemző a szülők vagy testvérek bemutatása, műzsájuk inkább szerelmük szokott lenni. Janus Pannonius beszélt verseiben édesanyja elvesztéséről, de ő sem hétköznapi életképeket festett családjáról.

Pl.: István öcsémhez, Egy estém otthon, A jó öreg kocsmáros, Füstbe ment terv, A vén zászlótartó

- Egy estém otthon:
  - A vers egy békés este hangulatát írja le, amikor a költő már régen nem járt otthon, s most újra találkozik a szüleivel. Előbb édesapjával majd édesanyjával beszél, s a párbeszédéből jól látszik a szüleikhez fűződő érzelmi viszony. Az apja nem sokra becsüli a mesterségét, mert ő jobban aggódik a fia megélhetése miatt. A költő boldog attól is, hogy egy bordallal meg tudja nevetetni az apját.
  - Az előző századokban a férfiakra a család felelőssége hárult, s ezért nem tehették meg, hogy kedvteléseiknek hódoljanak. Ezzel magyarázható a feszületes viszony az apa és fiú között.
  - Az utolsó 3 versszakban az édesanya rajzolódik ki. Feltétel nélküli szeretet jellemzi kapcsolatukat, mely a bensőséges otthoni légkört teremti meg.

Petőfi válságkorszaka: (1844-1846)

Alig írt verseket, a korszak végén a Felhők című verseskötetében foglalja össze őket. A válság kettős természetű: egyik oka a magánéleti válság (két szerelmének elvesztése), a másik oka az alkotói válság. Rengeteg támadás érte első versei miatt. A hétköznapi figurái és egyszerű közérthető nyelve a kritikusokból felháborodást váltott ki, műveletlenséggel vádolták. Új költői utakat keresett, új költői módszerekkel állt elő. Szakított a népies hangvétellel és a romantika irányába fordult.

Verseik jellemzői:

- Epigramma műfaj
- Illúzióvesztés, sötét, borongós kétségbeesett világszemlélet, halál utáni vágy
- Byronista
- Szélsőségesen romantikus, kiélezett ellentétek, eltúlzott szenvedélyek

Arany János barátsága és Szendrey Júlia szerelme vezette ki a válságból.

- A férj haza jó betegen
  - Az asszony férje betegen tér haza, ezért a felesége orvosért szalad. Megfigyelhető a hasonlat a versben. Az utolsó sor a csattanója: az asszony tudja, hogy ha orvos van a háznál, nagy baj lehet és férje meghalhat. Az első négy sor keresztrím a második négy sor pedig páros rím.
- Barátaim megölelének
  - Első 3 sorban arról ír, hogy milyen jó neki, hogy ilyen barátai vannak. A 3. sortól fordulat következik be, ellentétben áll az előző sorokkal. Úgy gondolja, hogy tőle már mindenki elfordult, még a barátai is.

Az érett, nagyversek korszaka (1846-1848)

Mottója: „Szabadság szerelem”

Meghatározza az érett korszak legfontosabb témáit. A költőt kettős cél érdekli és mind a kettőért az életét áldozná. A legfontosabb a szabadság.

Politikai költészete forradalmi látomáslára, mert megjövendőli a közelgő változásokat. Politikai költeményében ars poétikáját is megfogalmazza. A költő népvezér, akinek küldetése, hogy segítsen a szabadságharcban.

- A XIX. Század költői

- Hangvétele: dacos, indulatos, lázadó
- A költői szerepet küldetésnek véli, amely hasonló a bibliai prófétákéhoz. Szembeállítja a kétféle költői magatartást. (1.-4. vsz.)

<u>Próféták</u>	<u>Hamis próféták</u>
Vezetik a népet	Gyávaságból, lomhaságból elmenekülnek
Felvállalja a nép fájdalmait	Pihen az árnyék alatt
Változásra ösztönöz	Beletörődésre ösztönöz
Közösséggel foglalkozik	Csak saját bánatáról ír

- Az 5. Versszak a jövő épe. A „ha majd” sor eleji kezdés anafora.
- A tökéletes világot mutatja be, amikor mindenki egyenlő. Ezt a Kánaánnal azonosítja, a vers érzelmi tetőpontja.
- A 6. Versszakban a tökéletes világért küzdeni kell. Lehet, hogy az életben nem láthatják a változást, de a halál hősi lesz és szép.
- Szerkezete szabályos mondatpárhuzamok, gondolatrítmus. Minden tagmondat egy feltétel. Minden elvben az egyenlőség a kulcsszó. Cél a demokrácia.
- Érzelmi lezárás, következtetés: szembenéz azzal, hogy az életben semmit nem kap ezért, de neki elég, ha a halála után eléri ezt a közösség. Ezért a befejezés magasztos, ünnepélyes, mert a demokráciáért érdemes meghalni.

- Egy gondolat bánt engemet

- Műfaja: rapszódia
- Szélsőséges hangulatok váltakoznak benne.
- Az első részben a költő elutasítja magától a természetes halált, nem akar öreg, beteg, ágyban meghalni. Hangulata melankolikus. Önmaga elmúlását hasonlat formájában jeleníti meg.
- A második szakaszban felgyorsul a vers menete. Kielezett romantikus helyzetben mutatja be az általa választott hangnemet.
- A hasonlatokat metaforák váltják fel, melyek a költő határozott azonosulási vágyát mutatják. Jobban szeretne egy vihar áldozata lenni, mint a lassú enyészete.
- A középső szakasz „Ha majd” elképzei, hogy milyen lesz a vágyott forradalom. Közös célkitűzés az egész világra kiterjedő szabadság. Az érzelmek, indulatok fokozódnak. Legfontosabb eszköze: ismétlések, hangutánzó szavak, erőteljes hanghatások, mozgást kifejező igék, szavak sokasága.
- A verset záró szakasz a vágyott halál képét ábrázolja. Erőszakos, durva halált választja. Azt sem bánja, ha holtteste temetetlen marad, mert reméli, hogy a jövő nemzedéke elismeri fáradozását. Egy olyan jövőben reménykedik, amikor majd megszűnik az elnyomás és az utódok meg merik köszönni a hősöknek, hogy értük áldozták életüket. A hangulat lelassul, ünnepélyesség, magasztossá válik.
- A verset záró szó: világszabadság, megismétli a kitűzött célt.

- A nép nevében

- A vers keretes szerkezetű, fenyegető hangnemben szól az elnyomókhoz. Történelmi példát hoz fel: Dózsa parasztfelkelését, s azt mondja, ha nem adnak a népnek, akarattal elveszi.

- Nemzeti dal
  - Formája szónoki beszéd, refrénes szerkezetű. Rengeteg érvet sorakoztat fel.
    - Sehonnani bitang ember – cáfolat
    - Tétel: Talpra magyar – Rabok tovább nem leszünk
    - Fényesebb a lánynál a kard – fortiori érv
  - A végén lelassul a tempó, melankolikus hangulat. Utókor igazságos ítéletben bízik.

Petőfi szerelmi költészete

- Reszket a bokor, mert...
  - Visszatér az első korszak népies hangvétele, természeti képek alkalmazása. Természeti képek párhuzama, kételkedés, bizonytalanság.
  - Szenvedélyes szerelmi vallomás, melyben Petőfi ragaszkodását a szülői szeretetnél is nagyobbak tartja. Célja, hogy döntésre kényszerítse Júliát – ezt az utolsó versszakban fogalmazza meg.
  - Választása: vagy a búcsúzás vagy pedig az örök kötődés, amit számnévi túlzással fejez ki. Júlia válasza után („ezerszer”) megkérte szerelme kezét.
  - Petőfi alkotta meg a magyar költészetben a hitvesi lírát. Ő volt az első költő, aki nem csak udvarló verseket írt, hanem feleségéhez is szerelmi versekkel fordult. Követői: Radnóti, Tóth Árpád
- Minek nevezzetek?
  - Minden versszak egy próbálkozás arra, hogy a szerelmet megfogalmazza, ezért minden versszak „minek nevezzetek?” kérdéssel kezdődik és zárul, így keretet alkot.
  - Kérdéssel zárul a vers, hisz nincs egyetlen olyan szó, amivel a szerelem lényege megfogalmazható, de a mű egésze visszaadja a lelkében tomboló érzelmeket. A versszakok metafora képre épülnek, melyekben a lány tulajdonságait természeti képpel azonosítja.
  - Az első versszakban a szemét a csillagok sugarával állítja párhuzamba. A teljesen kibontott metafora végén a lélek tengere a költő értékeinek nagyságát, mélységét írja le.
  - A második versszakban a tekintetét a szelíd galambbal azonosítja és a békeesség légkörét bibliai szimbólumokkal teremti meg. Szerelmüket az anya és a kisgyerek szoros kötelékéhez hasonlítja, melyben a gyengédség, kötődés és elválaszthatatlanság érzései keverednek.
  - A harmadik versszakban a hangját a csalogány hangjával azonosítja, mely a tavasz eljövetelét hirdeti. Újra éled a természet, ahogy a költő lelke is, amikor Júlia hangját hallja.
  - Oximoron: lángoló rubintköve
  - A negyedik versszak legfontosabb mozzanata az időbeliség: érzelmeik szenvedélyes csókban nyilvánulnak meg, amikor a pillanat maga az örökké valóság és olyan elválaszthatatlanul összetartoznak, mint a napszakok változása.
  - Az ötödik versszak eltér az eddigiektől. Minden mondat egy újabb próbálkozás. Felgyorsul a tempó, érzelmi tetőpont. Szélsőségesen romantikus képekkel mutatja be az érzelmeit. Az utolsó versmondat visszatér a valóságba. Ennek egyszerűsége mutatja a költő érzelmeit.
- Szeptember végén
  - Petőfi és Szendrey Júlia Koltón töltötték a mézes heteket. Ebben az időszakban a sötét jövő gondolatai bántották.

- A borongós gondolatok oka az, hogy attól tart, hogy nem tartanak örökké a percek és fél Júlia elvesztésétől. Az alapellentét a múlandóság és az örökkévalóság között található, mert a világon minden elmúlik, csak a költő szerelme nem. Ellentétek és párhuzamok sokasága.
- Az első versszak konkrét látványból indul ki, a költői kastély közelében még virágok nyílnak, de a távoli hegycsúcsot már hó fedi. A térbeli ellentét időbeli szembeállításá válik, mert a költőnek eszébe juttatja az évszakok változását és ezzel párhuzamban az élet szakaszainak elmúlását.
- A második versszak a magyar irodalom legszebb sorával kezdődik, melyben a gyorsan múló életet természeti kép párhuzamával mutatja be. A virág az élet szépségeire és egyben törekénységére hívja fel a figyelmet. Az „l” és „r” hangok sajátos dallamot keltenek, majd a kérdések következnek, melyen Petőfi kétségeit, bizonytalanságát keltik. Attól tart, hogy Júlia nem lesz hű emlékeihez és képes lesz mást szeretni.
- A harmadik versszakban a jövő látomása jelenik meg, szélsőséges helyzetek, kiélezett, romantikus képek, melyekben Petőfi megjövendőli Júlia hűtlenségét. A vers zárása csattanószerű, visszakapcsolódik az időmértékes verselés, dachtilusok sokasága.

Petőfi költészete a szabadságharc alatt

Petőfi úgy érezte a nép elfordult tőle, de a szabadság célkitűzését soha nem adta fel. Csalódott volt, már nem a nép élén állva akart küzdeni, hanem helyettük felvenni a harcot. Életkorszakának értelme a szabadság és a szerelem volt. Utolsó reménye a szerelem lett.

- Itt benn vagyok a férfikor nyarában
  - Refrénes szerkezet. Minden refrénsorban a szerelmet nevezi meg egyetlen értéként, így ezek a csalódás érzését keltik. Felnőtt csalódott emberként az ifjúság elmúlásáról panaszskodik. Érzelmait az évszakok elmúlásával szemlélteti. Romantikus képek formájában jelenik meg az értékvesztés. (2-3. vsz.) Csalódását természeti képekkel mutatja be, amelyek különböző érzéketterületekre hatnak.
  - Lemond a költői dicsőségről, mert úgy érzi nincs kinek írnia tovább.
  - Az értékekben gazdag tavaszt felváltja a pusztá őszt, az álmodozások korát a rideg valóság.
  - Utolsó előtti versszakban a saját helyzetéről áttér a nemzet helyzetére. Bűnösnek ítéli a népet, amíg nem képes cselekedni pusztulást jósol neki. (Kölcseyhez és Vörösmartyhoz hasonlóan)
  - Haszontalannak érzi magát, az érzelmei harcolnak a passzivitás ellen.
  - Az utolsó versszak szerelmi vallomás, mely a refrén sorokhoz kapcsolódik. Igazi romantikus érzelmekről szól. A befejezés mégis kétségbeesett, mert a szerelem a költő számára az utolsó menedék.
- Apostol
  - 1848 szeptemberében keletkezett. Műfaja elbeszélő költemény. Sötét, borongós hangvétel. Oka a kudarc és szabadságharc előérzete.
  - Szerkesztése:
    - In medias res kezdés (eposzokhoz hasonlóan)
    - Célja: olvasó érzelmének felébresztése a főszereplő iránt, az éhező család bemutatása azt a kérdést veti fel, hogy milyen ember kerülhet ilyen helyzetbe.
    - Visszakanyarodik a múltba, ezután a mű szerkezete lineáris, egyenes vonalú.
  - Szilveszter életének fordulatai:

- Tolvaj halála után elmenekül a bányához
  - A gazdag úr szolgálatába áll
  - Elmegy a gazdag úrtól, tanulni kezd, majd jegyző lesz
  - El kell menekülnie a faluból, a lány utána szökik
  - Megszületik első gyermekük
  - Megszületik második gyermekük
  - Meghal a második gyermekük
  - Kiadja a könyvét
  - Börtönbe vetik
  - 10 év után kiszabadul a börtönből, majd felakasztják a király elleni merényletért
- Szilveszter jellemzése:
- Romantikus hős, mert egyetlen cél, küldetés megszállottja, hisz abban, hogy a lelke egy sugár, mely megéri a szabadság gyümölcsét. Ezért a célért mindent feláldoz, családjá megélhetését és életét teszi kockára.
  - Statikus jelleme: gondolkodásmódja semmilyen csapás ellenére sem változik. Jellemén a körülmények nem változtatnak semmit, küldetés tudattal szeretik és mindvégig erkölcsi példakép marad. Az egyéni boldogság számára csak másodlagos.
  - Önéletrajzi elemeket tartalmaz a sorsa (születés időpontja, nehéz anyagi körülmények, szabadság ügyének szolgálata, hivatás, társadalmi helyzetbe nem teljesült szerelem, nép elfordul tőle), Petőfi mégsem azonosul a hőssel.
  - A forradalom előtt Petőfi még a népvészár akart lenni, a szabadságharc idején elvesztette a nép hitét. A célt mégsem adta fel, de már nem a néppel együtt, hanem helyettük akart harcolni, egyedül. Apostolként Jézushoz hasonlóan a szenvedést is vállalta a közös ügy érdekében. A költői hivatás Petőfi szerint azonos a kitaszítottsággal, meg nem értettséggel és magányos harccal.

Petőfi utolsó versei

A szabadságharc viharában a tragikus jövő tudatában keletkeztek versei.

- Az év végén
  - 1848 végén írta, hattyúdálnak szánta, mert beállt katonának Bem seregébe és tartott attól, hogy már nem tér vissza.
  - Műfaja dalból elégiává változik, mert a költő lemond a jövőről és a múltján borong. Végigvonul a lant, a költészet ősi jelképe, mely alkalmat volt arra, hogy Petőfi eldalolja örömét és bánatát. Most pedig a hangszert fegyverre cseréli. Egy utolsó dal írására szánja el magát, melynek méltóbbnak kell lennie.
  - A második fele önmegszólító jellegű, arra buzdítja magát, hogy mindent örökítsen, meg ami fontos volt neki. Felszólítások, romantikus ellentétekből állnak melyek tükrözik a költő szenvedélyes természetét.
  - A záró strófában Petőfi arra vágyik, hogy az idő bércei vízhangozzák a tetteit, neve ne merüljön feledésbe.
- Szörnyű idő
  - Teljes kétségbeesés költeménye, mert Petőfi szembesül, azzal hogy szabadságharcban nincs esély. A hangulati zaklatottságot formai szabálytalanság tükrözi. Felborul a szabályos strófaszerkezet. Érzelmi feszültséget gyötrő kérdések sora fejezi ki. Fél, hogy a jövőben, ha elmeséli valakinek hőstetteit, nem fogják elhinni.